

Rámeček 5: Dovednosti písemného vyjadřování v šetření čtenářské gramotnosti PISA 2018

V některých zemích se při výuce čtení od žáků vyžaduje psaní komentářů, pořizování poznámek, vytváření osnov či anotací nebo zapisování myšlenek o textech, které přečetli. V šetření PISA se sice uznává, že psaní úzce souvisí s čtenářskou gramotností, ale dovednosti písemného vyjadřování se přímo nehodnotí. Řada testových otázek od žáků vyžaduje, aby své porozumění textu sdělili vlastními slovy. Při hodnocení těchto otázek se vychází z písemného projevu žáků, ale jeho kvalita (pravopis, gramatika, stylistika) se neposuzuje. Podstatné je, zda se žákovi podařilo podat dostatečný důkaz o porozumění textu.

4.6 Hodnocení plynulého čtení

Novou součástí šetření PISA 2018 je hodnocení plynulosti čtení, která je definována jako schopnost snadno a efektivně číst jednoduché texty s porozuměním. Toto hodnocení umožní lépe vysvětlit potíže žáků s nízkou úrovní čtenářské gramotnosti. Žáci s nízkou úrovní základních čtenářských dovedností pravděpodobně zaměřují tolik pozornosti a kognitivního úsilí na dekodování, rozpoznávání slov a analýzu větné stavby, že už jim nezbývá kapacita na provádění náročnějších čtenářských procesů. To bylo pozorováno nejen u začínajících čtenářů, ale i u dospívajících žáků (Rasinski et al., 2005; Scammacca et al., 2006).

Třebaže pomalé čtení nemusí být vždy totéž co slabé čtení, výzkumná zjištění dokládají, že nedostatečné zautomatizování základních čtenářských procesů bývá často spojeno s nízkou mírou porozumění a může znemožňovat dosažení vyšších úrovní čtenářské gramotnosti (např. Rayner et al., 2001). Pro správnou interpretaci nízkých výkonů žáků v testu čtenářské gramotnosti je proto důležité zjistit, jak snadno a efektivně dokážou číst jednoduché texty.

Efektivní čtení je navíc důležitou schopností pro zpracování obrovského množství textů dostupných na internetu (OECD, 2011). Jednoduchý indikátor rychlosti čtení v nenáročných podmínkách může tedy posloužit i k jiným účelům než jen k identifikaci slabých čtenářů, například ke zkoumání, nakolik žáci regulují rychlost čtení při řešení složitějších čtenářských úkolů nebo při práci s velkými objemy textu.

I když snadnost, efektivitu či plynulost čtení je možné definovat a měřit nejrůznějšími způsoby, v testech založených na tichém čtení je nejběžnější měřit přesnost a rychlost čtení. Testy hlasitého čtení umožňují hodnotit také frázování a expresivitu čtenáře, ale tyto projevy se obtížněji měří a odborníci se neshodují, zda je jejich měření skutečně přínosnější než osvědčené indikátory přesnosti a rychlosti (Eason et al., 2013; Kuhn, Schwannenflugel, & Meisinger, 2010). Kromě toho by bylo prakticky nemožné testovat hlasité čtení jednotně ve všech jazycích, v nichž je zadáváno šetření PISA. Proto bylo rozhodnuto použít test tichého čtení.

Aby bylo možné lépe porozumět obtížím, s nimiž se potýkají patnáctiletí žáci s nízkou úrovní čtenářské gramotnosti, je test PISA 2018 zahájen úlohou hodnotící schopnost snadného a efektivního čtení. Výsledky žáků v této úloze budou prezentovány samostatně, tedy nikoli na hlavní škále čtenářské gramotnosti. Jak bylo vysvětleno výše, pomalé čtení může být příznakem nízké úrovně základních čtenářských dovedností. Mohou však existovat i pomalí čtenáři, kteří ovládají čtenářské strategie, s jejichž pomocí zvládnou i náročnější čtenářské úkoly, mají-li na ně dostatek času. Těmito čtenáři mohou být například žáci s odlišným mateřským jazykem. Proto je rozumnější použít indikátor plynulosti čtení jako nezávislou